

IPR-pikaopas
startupeille

PAPULA NEVINPAT

MIKSI IPR-ASIOISTA PITÄISI HUOLEHTIA?

- Auttavatko patentit pääoma-sijoitusten saantia?
- Suojaavatko patentit startupia riitatilanteissa?
- Estävätkö patentit muita käyttämästä hyväkseen startupin keksintöä?
- Varmistavatko patentit startupin toimintavapauden?
- Kasvattavatko patentit startupin markkinaosuutta?
- Avaavatko patentit startupeille mahdollisuuksia yhteisyritysten perustamiseen ja tuotekehitysyhteistyöhön?
- Onko patenteja omistava startup helpompi myydä?
- Tuovatko patentit startupille turvaa, kun se haluaa listautua pörssiin?
- Menestyvätkö patenteja omistavat startupit paremmin pitkällä aikavälillä?
- Voivatko patentit tehdä startupista miljardien arvoisen yhtiön?

Vastaus kaikkiin yllä oleviin kysymyksiin on kyllä.

Muun muassa näistä syistä patentit ja muut teollisoikeudet ovat aloitteleville yritykselle erittäin tärkeitä ja siksi niistä tulee huolehtia. Haluamme auttaa aloittavia yrityksiä ymmärtämään IPR-asioiden huolellisen hoitamisen tärkeys. Samalla vähennetään olennaisesti niiden yritysten määrää, jotka yrittävät itse ”askarrella” IPR-asioidensa parissa, unohtavat niiden hoitamisen kokonaan tai eivät ymmärrä salassapidon merkitystä.

MITÄ IPR-ASIAKSET OVAT?

Seuraavassa määritellään IPR-asioihin liittyvät olennaisimmat termit ja eri suojaamiskeinojen hakemiseen liittyvät perusasiat:

IPR

Intellectual Property Rights – Immateriaalioikeudet (aineettomat oikeudet) – kattavat sekä teollisoikeuden että tekijänoikeuden.

Teollisoikeus

Yksinoikeus, jolla suojataan keksintöjä, tavaroiden ja palveluiden tunnuksina käytettäviä merkkejä sekä mm. tavaran ulkomuodon esikuvaa. Teollisoikeuksia ovat patentit, hyödyllisyysmallit, mallioikeudet, tavaramerkit, verkkotunnukset sekä eräät muut harvinaisemmat suojamuodot.

PATENTTI

Mikä on patentti?

Patentti on yksinoikeus keksinnön ammattimaiseen käyttöön, kuten patentoidun tuotteen myymiseen ja valmistamiseen ja patentoidun menetelmän käyttämiseen. Patentti myönnetään määrääjäksi.

Miten patenttia haetaan?

Patenttia haetaan kirjallisesti kunkin maan viranomaiselta, Suomessa Patentti- ja rekisterihallitukselta (PRH). Patentin hakuprosessi viranomaiselta on pitkä, sillä se käsittää keksinnön patentoitavuuden tutkimuksen, välipäätöksen ja väiteajan. Hakemuksen käsittelyajat vaihtelevat maittain. Suomessa patenttihakemuksen käsittely kestää 2–2,5 vuotta.

Haettaessa patenttia useampaan maahan, kannattaa hakuprosessissa huomioida tuotteen markkinat ja patentoinnin maakohtaiset kustan-

nukset. Haettaessa patenttia Euroopan alueen maihin, voidaan käyttää eurooppapatenttihakemusta. Haettaessa patenttia maailmanlaajuisille markkinoille, voidaan hakemusprosessi aloittaa kansainvälistä patenttijärjestelmää (PCT) käyttämällä.

Mikä on edellytys patentin saamiselle?

Patentilla suojattavan keksinnön on oltava uusi, keksinnöllinen ja teollisesti sovellettavissa. Keksinnön patentoitavuuden arvioinnissa kannattaa käyttää kokeneita asiantuntijoita.

HYÖDYLLISYYSMALLI

Mikä on hyödyllisyysmalli?

Hyödyllisyysmalli, ”pikkupatentti”, on patentin kaltainen yksinoikeus keksinnön ammattimaiseen käyttöön. Hyödyllisyysmalli sopii keksinnöille, joilla on lyhyt elinkaari, sillä hyödyllisyysmallin rekisteröintiprosessi on nopeampi kuin patentin. Patenttiin verrattuna hyödyllisyysmalli on myös edullinen, koska sen voimassaoloaika on lyhyempi ja keksinnöllisyystaso matalampi. Hyödyllisyysmallin voi saada Suomessa korkeintaan kymmeneksi vuodeksi.

Miten hyödyllisyysmallia haetaan?

Hyödyllisyysmallin voi rekisteröidä ilman erillistä tutkimusta. Hyödyllisyysmallihakemus tehdään kirjallisesti Patentti- ja rekisterihallitukseen. Hakemukseen sisällytetään selitys keksinnöstä ja ainakin yksi suojavaatimus. PRH ei tutki keksinnön rekisteröintikelpoisuutta, joten hakemuksen käsittely on hyvin nopeaa.

Mikä on edellytys hyödyllisyysmallin saamiselle?

Keksinnön on oltava uusi ja teollisesti käyttökelpoinen. Keksinnöllisyysvaatimus on kuitenkin patenttia matalampi. Hyödyllisyysmallilla ei voi suojata menetelmiä.

TAVARAMERKKI

Mikä on tavaramerkki?

Rekisteröity tavaramerkki antaa haltijalleen yksinoikeuden tavaramerkin käyttöön ja oikeuden kieltää sekoitettavien merkkien käytön. Tavaramerkki on tunnus, jolla elinkeinonharjoittaja erottaa tuotteensa ja palvelunsa kilpailijoiden vastaavista. Tavaramerkki voi olla esimerkiksi sana, kuvio, henkilönimi, tavaran ulkoasu, väri tai melodia. Tavaramerkin rekisteröinti on voimassa kymmenen vuotta. Rekisteröinti voidaan uudistaa.

Miten tavaramerkin rekisteröintiä haetaan?

Tavaramerkin rekisteröintiä haetaan kirjallisesti kansallisilta virastoilta, Suomessa Patentti- ja rekisterihallitukselta. Haettaessa rekisteröintiä EU:n alueelle kannattaa hakea edullista yhteisön tavaramerkkiä.

Mikä on edellytys tavaramerkin rekisteröimiselle?

Rekisteröidyn tavaramerkin tulee olla erottamiskykyinen eli se ei saa kuvailla kyseistä tuotetta tai palvelua. Rekisteröidyn tavaramerkin tulee erottua ilman sekaannuksen mahdollisuutta kilpailijoiden vastaavista tuotteista tai palveluista.

MALLIN ELI MUOTOILUN SUOJAUS

Mikä on mallioikeus?

Mallioikeudella eli tuotteen ulkomuodon rekisteröinnillä saadaan määräaikainen yksinoikeus tiettyyn muotoiluun. Mallioikeuden voi saada tuotteen tai sen osan ulkomuotoon, myös tuotteen tietyn yksityiskohdan muotoiluun. Tuote voi olla mikä tahansa käyttö- tai koriste-esine (esim. matkapuhelin, porakone, hammasharja, maljakko, koru jne.). Myös graafisia symboleja, logoja, tietokoneikoneja, käyttöliittymägraafikkaa ja jopa

kirjasintyyppejä voidaan suojata mallioikeudella. Suomessa ja EU-alueella mallioikeuden voi saada pisimmillään 25 vuodeksi. Mallioikeuden voi halutessaan myös lisensoida ja myydä.

Miten mallioikeutta haetaan?

Mallioikeutta haetaan kirjallisesti kansallisilta patenttivarastoilta, Suomessa Patentti- ja rekisterihallitukselta. Se on maakohtainen oikeus. EU-alueella voimassa oleva yhteisömallioikeus on tästä poikkeus. Se kattaa koko EU-alueen ja sitä voidaan hakea joko suoraan OHIM:in tai WIPO:n kautta.

Mikä on edellytys mallioikeuden saamiselle?

Mallin tulee olla uusi ja yksilöllinen verrattuna aiemmin tunnettuihin malleihin.

VERKKOTUNNUS

Mikä on verkkotunnus?

Domain-nimellä eli verkkotunnuksella tarkoitetaan osoitetta internetissä (esim. www.papulanevinpat.com). Noudatettava laki ja rekisteröintikäytäntö määräytyvät verkkotunnuspäätteen mukaan, joka on yleensä kansallinen, alueellinen (esim. .fi, .us tai .eu) tai kaupallinen (.com tai .net).

Verkkotunnuslain mukaan suomalainen .fi-domain voi olla käytännössä mikä tahansa 2–63 merkkiä pitkä tunnus, joka muodostuu lain tarkoittamalla tavalla kirjaimista ja numeroista. Myös henkilön nimi voi olla domain-nimenä. Domain-nimi ei saa loukata aikaisempaa tavaramerkkioikeutta tai muuta vastaavaa suojattua nimeä.

Domain-nimen rekisteröinti niin Suomessa kuin muualla on yleensä voimassa tietyn määräajan. Määräaikaa voidaan tarvittaessa uudistaa.

TEKIJÄNOIKEUS

Tekijänoikeus suojaa kirjallisia ja taiteellisia teoksia. Teoksen on ilmennettävä tekijänsä luovaa panosta ja sen on oltava itsenäinen ja omaperäinen. Se ei saa olla kopio tai jäljitelmä aikaisemmasta teoksesta. Tekijänoikeussuojan kohteena voi olla esimerkiksi kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellystai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote. Myös tietokoneohjelmat voivat olla suojan kohteena. Tekijänoikeudella ei voi suojata aihetta, ideaa, metodologia, periaatetta, tietosisältöä tai juonta.

Tekijänoikeus kuuluu teoksen tekijälle, joka on aina luonnollinen henkilö. Yhteisö tai yritys voi saada tekijänoikeuksia sopimalla siitä tekijöiden kanssa. Tietokoneohjelmien ollessa kyseessä tekijänoikeus syntyy lain perusteella suoraan työnantajalle. Tekijänoikeus syntyy, kun teoskynnyksen ylittävä teos on luotu. Tekijänoikeuden saamiseksi ei vaadita rekisteröintiä, ilmoitusta tai muun muotovaatimuksen täyttämistä. Tekijänoikeus on voimassa teoksen luomishetkestä alkaen tekijän koko eliniän ajan ja vielä 70 vuotta hänen kuolemansa jälkeen.

IDEAALIMALLI IPR-ASIOIDEN HOITAMISEKSI

Seuraavalla aukeamalla on esitetty ideaalimalli IPR-asioiden hoitamiseen. Jokaisen yrityksen tulisi tarkastella toimintaansa siltä kannalta, liittyvätkö IPR-asiat yrityksen liiketoimintastrategiaan. Ideaalimalli on käyttökelpoinen kaikille aloittaville yrityksille, vaikka IPR-asiat eivät niiden mielestä yrityksen liiketoimintaan liittyisikään. Mallin osoittamalla tavalla tulisi perusteellisesti pohtia IPR-asioiden kokonaisuutta jokaisessa yrityksessä, koska verkkotunnusten ja sosiaalisen median

sekä usein myös tekijänoikeuksien voi katsoa koskettavan kaikkia yrityksiä.

Ensimmäisessä vaiheessa heti yrityksen perustamisen jälkeen tai jo ennen sitä tulisi pohtia, onko yrityksessä sellaista osaamista, joka mahdollistaa IPR-asioiden hoidon itse. Jos vähänkin tuntuu siltä, että omat resurssit ovat tässä suhteessa rajalliset, kannattaa kääntyä asiantuntijan puoleen. Aluksi saattaa olla järkevää hakea tietoa julkisten neuvonta-organisaatioiden kautta. Näistä tärkeimpiä ovat Patentti- ja rekisterihallitus, Keksintösäätiö ja ELY-keskukset, joissa toimii Keksintösäätiön palkkaama keksintöasiamies sekä yliopistojen ja korkeakoulujen innovaatioasiamiehet.

Näiden, lähinnä neuvontapalveluiden jakamiseen keskittyneiden organisaatioiden kanssa keskustellessa käy selville, miten yksinkertaisesta tai monimuotoisesta suojaamisprosessista oman yrityksen kohdalla on kysymys. Yksinkertaisissa suojaamisprosesseissa voi yhteydenotto neuvontaorganisaatioon ja sieltä saadut ohjeet olla riittävä lisävalaistus IPR-asioiden hoitoon (esimerkiksi verkkotunnuspäätteiden hankkiminen). Vähänkään monimuotoisemmissa tapauksissa, joissa on kyse teollisoikeuksista, kannattaa kääntyä asiantuntijan puoleen. Patenttitoimistot ovat parhaita asiantuntijoita.

Toisessa vaiheessa käydään tarkkaan läpi kaikki mahdollinen suojattava, mitä yrityksestä löytyy.

Kolmannessa vaiheessa selvitetään siltä pohjalta, mitä suojattavaa yrityksessä on, mitkä näistä ovat sellaisia, jotka kannattaa suojata. Tässä tulee verrata suojaamiskohteesta saatavia mahdollisia tuloja suojaamisesta koituviin kustannuksiin. Vertailussa tulee ottaa huomioon myös se, että vahvat, mutta hakuprosessiltaan

hitaimmat ja työläimmät suojaamiskeinot (patentti, mallisuoja) mahdollistavat myös oikeuksien myynnin ja/tai lisensoinnin, jonka avulla voidaan suojaamiskohteesta saada tuloja, vaikkei sitä itse pystyisikään hyödyntämään.

Neljännessä vaiheessa valitaan kullekin suojaamiskohteelle oikea suojaamiskeino. Kun on selvitetty, mitkä kaikki suojaamiskohteet ovat sellaisia, että ne kannattaa suojata, pitää kullekin kohteelle valita sille sopivin suojaamiskeino.

Yrityksen nimen suojaaminen verkkotunnuksen avulla on tärkeää. Samalla kannattaa hankkia nimelle kaikki tarpeelliset verkkotunnuspäätteet yhdellä kertaa. Myös sosiaalisessa mediassa (Twitter, Facebook jne.) käytettävät tunnisteet on parasta hoitaa samassa yhteydessä.

Tunnetuimmille tuotteille kannattaa hankkia tavaramerkit ja muotoiluille mallioikeudet. Keksinnöille ja muille kehitetyille uutuustuotteille on syytä pyrkiä samaan patentti tai vähintään hyödyllisyysmallit.

Viidennessä vaiheessa tehdään päätökset siitä, mitä suojataan ja miten. Päätösten tulee perustua kustannusten ja hyötyjen analysointiin. Monessa tapauksessa saattaa olla viisainta tyytyä pelkkään salassapitoon, koska esimerkiksi patentin hakeminen on raskas ja aikaa vievä prosessi, josta syntyy myös kustannuksia.

Kuudennessä vaiheessa aloitetaan suojaamistoimenpiteet. Tällöin laaditaan suojattavien kohteiden hakemukset sen mukaan, mikä suojaamiskeino kullekin kohteelle on valittu.

Seitsemännessä vaiheessa haetaan suojaamiskustannuksiin rahoitusta, mikäli sitä tarvitaan. Rahoitusta voi hakea paitsi julkisilta rahoittajilta myös yksityisiltä rahoittajilta (pääomasijoittajat), mutta tällöin suojaamisen rahoitus liittyy todennäköisesti osana yrityksen koko rahoituskokonaisuuteen.

Kaikissa vaiheissa korostetaan salassapidon merkitystä suojaamisprosessin alussa siihen saakka, kunnes hakemukset on jätetty PRH:lle. Salassapito on ehdoton suojaamisprosessin onnistumisen edellytys. Salassapitoon liittyvät kiinteästi sopimukset, joita yritys tekee henkilöstönsä ja kumppaniensa kanssa – eli kaikki työ-, yhteistyö- ja toimeksiantosopimukset.

Sopimusten asiantunteva laatiminen on yhtä tärkeää kuin asiantunteva suojaamisprosessi. Sopimusten laadintaan on saatavissa apua neuvontaorganisaatioilta ja muilta asiantuntijoilta, kuten patenttitoimistot tai IPR:iin erikoistuneet asianajo- ja lakiasiantuntijat.

Edellä kuvattu ideaalimalli vaiheineen auttaa aloittavaa yritystä hoitamaan suojaamisprosessi oikein. Ideaalimalli ohjaa yrityksen suojaamisprosessin kulkua vaihe vaiheelta ja vähentää mahdollisten virheiden määrää.

Mikäli yritys päättyy alusta alkaen hoitamaan suojaamisprosessiaan yhdessä asiantuntijan kanssa, ovat mallin kohdat 2–6 yrityksen kannalta tarpeettomia, koska asiantuntijan tehtävänä on hoitaa koko prosessi parhaalla mahdollisella tavalla.

YRITYSTÄ OLLAAN PERUSTAMASSA TAI YRITYS ON JUURI PERUSTETTU

Tarvitaanko ulkopuolista apua suojaamisprosessiin?

Useimmilta aloittavilta yrityksiltä puuttuu asiantuntemusta IPR-asioiden hoidosta – haetaan neuvontaa ja/tai otetaan ulkopuolinen asiantuntija mukaan suojaamisprosessiin.

▲ **Neuvontapalvelut
Asiantuntijapalvelut**

1

Tarvitaanko rahoitusta suojaamiskustannuksiin?

Mikäli omat resurssit ovat riittämättömät, selvitetään, mistä voi saada rahoitusta suojaamiskustannuksiin ja haetaan rahoitusta.

▲ **Julkiset rahoittajat
Yksityiset rahoittajat** ▲

7

Onko suojattavaa?

Selvitetään kaikki mahdollinen suojattava yrityksessä.

2

**Salassapito
koko suojaamis-
prosessin ajan!**

6

**Aloitetaan
suojaamis-
toimenpiteet!**

Mitä suojataan?

Selvitetään, mitä on kannattavaa ja mahdollista suojata.

3

4

5

**Tehdään
suojaamispäätökset!**

Miten suojataan?

Valitaan jokaiselle suojaamiskohteelle oikea suojaamistapa.

▲ **Patentti
Hyödyllisyysmalli
Mallioikeus
Tavaramerkki
Verkkotunnus
Tekijänoikeus**

Papula-Nevinpat on kansainvälisesti arvostettu patentti-, malli- ja tavaramerkkitoimisto, joka tunnetaan vahvana Euroopan ja Euraasian teollisoikeusasioiden osaajana. Papula-Nevinpatilla on toimistot Suomen pääkonttorin lisäksi Venäjällä, Valko-Venäjällä, Ukrainassa, Kazakstanissa ja Uzbekistanissa.

PAPULA NEVINPAT

www.papula-nevinpat.com